

КОМЕНТАРИ

Проф. д-р ик. н. Росица Чобанова,* гл.ас. д-р Щерьо Ножаров**

ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ В НАУЧНИТЕ КОНФЕРЕНЦИИ В БЪЛГАРИЯ

Целта на изследването е да се идентифицират основните икономически проблеми – предмет на дискусия сред научната колегия в рамките на провежданите икономически научни конференции в България, предлаганите решения и качеството на аргументацията им. Обект на изследване са 300 статии от 8 конференции, проведени през 2016 г., организирани от 12 от общо 26 университета и института с икономически специалности. За постигането на поставената цел е предложен и приложен аналитичен инструментариум за систематизирана оценка, базиран на добри практики на реномирани национални и международни издания. Въз основа на получените резултати са формулирани изводи и препоръки за ясна проблематика и цел на научните конференции, съгласуваност на тематиките им и разпространение на аргументираните решения, за да се окаже съдействие на формирането на научнообоснована стратегия и политика на икономическо развитие, както и на икономическите науки.

Ключови думи: икономически проблеми; икономически решения; оценка; икономически науки

JEL: A11; Y3

Идеята за тази публикация е породена в дискусия за приноса на икономическата наука за решаване на важните проблеми за развитието на националното стопанство, проведена в рамките на секция „Икономически науки“ при Съюза на учените в България.¹ Във връзка с това най-напред в теоретичен план е уточнено разбирането за това кои са важните икономически проблеми. След това е характеризирана методиката на събиране и интерпретиране на данни, представени са и са коментирани получените резултати и са формулирани изводи и препоръки

Кои са икономическите проблеми на развитието на националното стопанство? Какви са икономическите решения?

Изходна теоретична постановка на изследването е, че дефинирането на това кои са икономическите проблеми пред съвременното развитие на националното стопанство е свързано с определяне на съвременното съдържание на *основния икономически проблем*. Всеизвестно е, че икономическите науки въз-

* Институт за икономически изследвания при БАН, r_chobanova@iki.bas.bg

** УНСС, катедра „Икономикс“, nozharov@unwe.bg

¹ Дискусията е проведена на 12.03.2018 г. на съвместно заседание на секция „Икономически науки“ при Съюза на учените в България и Института за икономически изследвания при Българската академия на науките.

никват и се развиват, за да решават проблема с недостига на ресурсите за задоволяване на потребностите и желанията на хората. Този т.нар. основен проблем на икономиката има различни решения според прилагания механизъм за разпределение на ограничените ресурси (които имат възможна алтернативна употреба в процеса на производство на различни категории икономически блага) и според избрания механизъм за разпределение на произведените блага. С други думи, основният въпрос на икономиката е свързан с определянето на това какво, как и за кого да се произвежда; дали пазарът да се регулира, или дерегулира; кои са границите на производствените възможности и др. (Samuelson and Nordhaus, 2010, p. 33).

Отговорът на въпроса *какво да се произвежда* в икономическата теория се свързва с оптималното решение на основния икономически проблем, а именно с:

- постигането на максимална икономическа ефективност по Парето. При нея производството става ефективно само когато производствените ресурси са разпределени така, че преразпределението им не води до производството на нито една стока повече без намаляване на производството на някоя друга стока;
- максималното използване на наличните ресурси, което може да има две основни форми – екстензивно и интензивно;

- икономическия растеж и повишаването на стандарта на живот. Икономическият растеж изисква производство на повече стоки и е резултат от въздействието на множество фактори. В теорията са създадени разнообразни модели за отчитането им като този на Harrod-Domar, неокласическите на Solow и Swan и кеймбриджските модели за икономическо развитие на Kaldor и Joan Robinson;

- отчитане на различието на това, което е необходимо да се произвежда според историческото и географското разположение на стопанството. Например потребностите на хората, живеещи в студения север, се различават от тези на населението в горещия юг; те имат едно съдържание през XVII век и съвсем друго – през XXI век, когато са силно повлияни от бурното създаване и използване на нови знания, определящи и с каква техника и технологии ще се произвежда. С други думи, че решенията на въпросите какво и как да се произвежда не са еднакви за отделните страни и са различни за различните времеви периоди в развитието на всяко отделно стопанство.

За отговор на въпроса *как да се разпределят ограничените ресурси и резултатите* от производството съществуват различни решения при конкретните варианти на нормативна регулация на функциониране на стопанството. Тази регулация е резултат от обществен избор и е извън икономическата система, но определя съдържателната страна на решаването на основния икономически проблем.

Различните механизми за регулация на разпределението на ресурсите и резултатите в едно стопанство най-общо могат да се определят като планов, тоталитарен, пазарен и комбиниран. При неспазване на нормите на регулация механизъмът условно може да бъде наречен „анархия“ с предпоставки за само-

организация. При всеки от посочените механизми, определени от неикономически фактори, има съответстващо оптимално решение на основния икономически проблем. Проблемът за разпределението на ресурсите рефлектира в редица съотношения, например между потребителски и капиталови стоки, които да се произвеждат от дадено стопанство, между социална структура и разслоение и т.н.

Или с други думи, сложността при формулирането и решението на основния икономически проблем е, че той е променящ съдържанието си във времето, като освен от географски и исторически фактори зависи и от условия като нормативно устройство, равнище на науката и технологиите и др. Това налага този проблем непрекъснато да се изследва, като се дефинират и съответни решения.

Прегледът на историята на стопанската мисъл в България показва, че формулировката и търсенето на решения за основния икономически проблем са във фокуса на водещите изследователи и управленци на българското стопанство. Интересно е да се отбележи, че проблемите, които те формулират като основни за икономическия просперитет на страната, са сходни за различни исторически периоди. Например акад. Иван Евстратиев Гешов (1899) и акад. Евгени Матеев (1976) стигат до еднакви изводи, че основните икономически проблеми пред националното стопанство са икономично използване на ресурсите, повишаване на производителността на труда, въвеждане на новости и ефективно участие в международното разделение на труда.

Както беше отбелязано, конкретните решения на тези проблеми зависят от избора на обществото механизъм на разпределение на ресурсите и резултатите от производствената дейност. Интересен е въпросът за възможността и границите на човешка намеса. Акад. Матеев аргументира наличието на възможност за човешка намеса с обективността на икономическите закони и създаването на обществени условия за съзнателно въздействие върху тяхното проявление, като намесата се осъществява чрез провеждане на определена политика. Тази постановка, защитена през 1942 г. в известната дискусия с Демостенов, намира място на страниците на сп. „Философска мисъл“ (вж. Матеев, 1953). Тя служи на акад. Матеев при защитата на тезата за управлението (и на планирането като негова функция) като необходима и важна съзнателната дейност за развитие на икономиката, особено в условия на ускорени промени в техниката и технологиите. Той се аргументира и с това, че „обществото трябва да се съобразява с много по-далечни последствия от всеки един производствен процес“ (пак там, с. 22), за който при капитализма „е достатъчно – и възможно – да разпростре целесъобразната си дейност само до резултатите от производствения процес за пазара, до момента на реализацията“ (пак там).

Освен това решаването на основния икономически проблем се поставя в пряка зависимост от ускоряването в развитието на техниката и технологиите. Като принципно важни са определени въпросите за връзката между управ-

лението и планирането в национален мащаб с това на по-голямата система. Подобни са проблемите днес с дигитализацията на стопанските дейности.

Огромната сложност и динамика на обществените явления, които определят условията за решаване на основния икономически проблем, изискват мащабна по обем творческа работа, която е съвместна задача на учените и на практиците. Във връзка с това акад. Матеев пише: *„ако дадени работници в областта на икономическата теория не се занимават, въпреки нуждите на практиката, с разработката на живите проблеми, а предпочитат разказването на цитати или да описват емпиричната действителност, тяхната работа все повече ще бледнее, на тяхно място „животът“ все повече ще издига хора, които се оказват годни смело да поставят и решават проблемите“* (Матеев, 1953, с. 27).

Изводите на акад. Матеев са актуални и днес. Те са идентични с тези в популярната книга на Dani Rodrik (2015), където се заключава: *„Икономиката не е вид наука, в която има един вечен истински модел, работещ най-добре във всеки контекст.“* Следователно *„въпросът не е „да се постигне консенсус за това кой модел е правилен..., а да се обоснове кой модел е най-приложим в дадена среда“*.

Отговорът на въпроса дали българските учени-икономисти в своите научни разработки обвързват резултатите от изследванията си с основния въпрос в икономиката и възможните негови решения, както и доколко техните анализи са насочени към проблемите на националното стопанство обуславя и *целта на нашето проучване*: да се характеризират икономическите проблеми и решения, които са представени на икономически научни конференции в България, засягащи развитието на националното стопанство в съвременните условия. *Ограничителните времеви условия на изследването* са неговият период (2016 г.) и съсредоточаването само върху публично достъпните в интернет научни доклади. Във връзка с поставената цел е събрана база данни по избрани критерии. Разработен е аналитичен инструментариум за систематизирана оценка, основан на различни количествени показатели, които характеризират качеството на съдържанието на публикациите в сборниците от проведени университетски научни конференции. Представени са и произтичащи от проучването изводи относно научната политика в областта на развитието на икономическите науки в България.

Състояние на изследванията по проблема

Открояването на важните икономически проблеми и решенията им в научните конференции в България е важен, но неизследван въпрос. Близка по тематика е статията от проф. В. Тодоров (2017) в сп. „Икономическа мисъл“, посветена на анализ на доклади от научни конференции по политическата икономия, но тя има различна цел, свързана с идентификацията на политическата икономия. В нашето проучване обект на анализ са доклади на проведените научни конференции по всички икономически науки, което от своя страна дава

възможност за формиране на пълна картина на състоянието и качеството на икономическите изследвания.

От гледа точка на определянето на качеството на научните изследвания задачата е свързана с методологията на оценка. Интерес представлява методологията, която прилага Министерството на образованието и науката (МОН) за оценка на качеството на икономическото образование и наука в България (вж. Министерство на образованието и науката, 2017) с цел да се изгради рейтинг на висшите училища. Методологията, използвана от МОН, включва шест индикативни показателя, един от които е „научни изследвания“. Останалите са: „учебен процес“, „учебна среда“, „социално-битови и административни услуги“, „престиж“, „реализация на пазара на труда и регионална значимост“. Индикаторът „научни изследвания“ се изчислява като резултативен групов показател, базиран на 17 индивидуални показателя, които включват: цитируемост на статии и научни „документи“ в *SCOPUS* и *Web of Science*; статии, индексирани и реферирани в международни бази данни; докторски програми в посоченото направление и съотношение докторанти/студенти.

Доколкото под термина „документи“ в част от груповия индикативен показател за наука на МОН се включват и докладите, публикувани в сборници от икономически научни конференции, то тяхното качество е оценявано само от гледна точка на това дали са цитирани или публикувани в издания, индексирани в *SCOPUS* и *Web of Science*.

Методика на изследването

Информационното осигуряване на изследването е базирано върху 300 публично достъпни доклада от сборниците с публикации от 9 научни конференции, за които има информация, че са проведени през 2016 г., от наблюдавани 12 университета и научни институции, акредитирани по икономически науки от Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА).²

Ограничаването на периода на изследване до 2016 г. е свързано с причината, че към момента на неговото провеждане (началото на 2018 г.) не са издадени всички сборници от конференции, проведени през 2017 г. Анализирани са само докладите от конференции, за които има публична информация на интернет-сайтовете на университетите. Не са отчетени студентски и докторантски конференции. От анализа на сборниците са изключени публикациите на студенти, докторанти и преподаватели без придобита научна степен (д-р ик. н. или д-р). Това е направено, за да се отчете качеството на публикациите основно на хабилитирания академичен състав и на професионалните научни работници с придобита научна степен.

В извадката са включени следните общо 12 български научни институции в областта на икономическите науки:

² Анализираните сборници от научни конференции от 2016 г. са посочени в използваната литература.

- Институт за икономически изследвания при Българската академия на науките;
- Университет за национално и световно стопанство – всички факултети с икономическа насоченост;
- Софийски университет „Св. Климент Охридски“ – Стопански факултет;
- Икономически университет – Варна – всички факултети с икономическа насоченост;
- Стопанска академия „Д. А. Ценов“-Свищов – всички факултети с икономическа насоченост;
- Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ – Факултет по икономически и социални науки;
- Нов български университет – Департамент „Икономика“;
- Великотърновски университет „Св. св. Кирил Методий“ – Стопански факултет;
- Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Стопански факултет;
- Тракийски университет-Стара Загора – Стопански факултет;
- Русенски университет „Ангел Кънчев“ – Факултет по бизнес и мениджмънт;
- Технически университет-София – Стопански факултет.

Научните институции в извадката са избрани от рейтинговата система на научните институции в професионално направление „Икономика“, поддържана от МОН (2017), която включва 26 научни институции, а избраните 12 представляват близо половината от тях. Конкретният избор е направен на случаен принцип.

Разработеният за целите на изследването аналитичен инструментариум дава възможност за групиране на публикуваните доклади в няколко направления. Те се основават на значенията на съответни групи аналитични показатели:

Първата група показатели характеризира университетите, които са провели научни конференции като единица за наблюдение:

Показател 1.1: „университети, акредитирани в професионално направление „Икономика“ спрямо общия брой университети в България“;

Показател 1.2: „брой университети от извадката, нямащи научни прояви през 2016 г.“;

Втората група отразява наблюдаваните университети от гледна точка на потенциала им за трансфер на технологии, определен чрез чуждестранния интерес към българските научни прояви:

Показател 2.1: „участие на чуждестранни учени“;

Показател 2.2: „разпределение на участвалите чуждестранни учени по държави“;

Третата група характеризира публикуваните доклади от гледна точка на съотношението на теоретични към приложни изследвания:

Показател 3.1: „теоретични изследвания спрямо общия брой публикувани доклади“;

Показател 3.2: „приложни изследвания спрямо общия брой публикувани доклади“;

Показател 3.3: „разпределение на теоретичните публикации според дискутираните теми“.

Четвъртата група е посветена на качеството на изследванията:

Показател 4.1: „актуалност на използваната теоретична база в изследванията (преди или след 1995 г.)“;

Показател 4.2: „възможност за пряко прилагане на изводите в практиката на приложните изследвания (съдържание на конкретни препоръки или конкретно формулирани изводи)“;

Показател 4.3: „отношение на съдържанието на приложните изследвания към основния икономически въпрос и свързаните с него въпроси“ (по Samuelson; Гешов; Матеев);

Показател 4.4: „доклади със съдържание без връзка с българската икономика (отнасящи се до други икономики или изцяло теоретични)“;

Петата група показатели се отнася до отклоненията от стандартните правила за научен стил:

Показател 5.1: „доклади с екзотични заглавия (от гледна точка на икономическата теория)“;

Показател 5.2: „доклади, чието съдържание включва екзотични или неясни икономически твърдения“;

Показател 5.3: „доклади, включващи икономически теми (тези), които са известни и не се нуждаят от доказване към 2016 г.“

Шестата група засяга качеството на представената статистическа информация:

Показател 6.1: „доклади, съдържащи графики и таблици с данни без никаква допълнителна обработка от авторите“ (данните са пренесени директно от НСИ, Евростат или други статистически бази данни);

Показател 6.2: „доклади без никакви графики и таблици“;

Показател 6.3: „доклади с графики и таблици, съдържащи данни, изведени след допълнителни изчисления на автора“.

Седмата група характеризира прецизността на цитирането:

Показател 7.1: „доклади без цитиране на нито един литературен източник“;

Показател 7.2: „доклади с цитиране на 1-3 литературни източника“;

Показател 7.3: „доклади с нестандартно или непълно описание на цитатите, неотговарящо на нито един световен или български стандарт за цитиране“;

Показател 7.4: „доклади с преобладаващи неактуални литературни източници (отпреди 1995 г.)“;

Осмата група се отнася до доклади, преразказващи публични документи:

Показател 8.1: „доклади в преразказвателен стил със съдържание, близко до това на национални правителствени документи и публични документи на институции на ЕС, ООН и други международни организации“;

Показател 8.2: „разпределение по теми на докладите, преразказващи публични документи“.

Тези показатели винаги могат да бъдат допълнени и с нови, но така че увеличаването на техния брой да не доведе до разфокусиране на основната цел на изследването.

Резултати от проведеното наблюдение и коментари

Емпиричното апробиране на предложения аналитичен инструментариум е осъществено по отделни групи показатели. Направен е анализ на представените количествени резултати за всяка от групите поотделно, както и обобщен анализ за всички групи.

Таблица 1

Първа група показатели: „Активност по отношение на научни прояви“

№	Наименование	% спрямо общия брой
Показател 1.1	Университети, акредитирани в професионално направление икономика спрямо общия брой университети в България	51
Показател 1.2	Брой университети от извадката, непровели научни прояви през 2016 г.	25

Данните за Показател 1.1. показват, че половината от българските университети са акредитирани по професионално направление „Икономика“ (вж. Министерство на образованието и науката, 2017). Това предполага голям брой научни работници, които се занимават не само с преподаване, но и с изследвания в тези общо 26 университета в областта на икономическите науки. Ако към тях се добавят и Институтът за икономически изследвания при БАН и Институтът по аграрна икономика, научните институции, занимаващи се с изследвания в областта на икономическите науки, стават 28.

Според данните за Показател 1.2 една четвърт от анализираниите научни институции не са провели научни прояви през разглеждания период. Дори и да се приеме, че някои от тях провеждат конференции през определено време, например през една година, притеснителен е малкият брой на преподавателите им, които участват през тези периоди в конференции на други университети. Ако се изключат работещите на основен трудов договор в други институции, се получават приблизително 20% от техния щатен състав. Това предполага, че голям брой научни работници в една четвърт от анализираниите университети имат поне едногодишен престой в научната активност. За да бъде потвърден направеният извод, трябва да се вземат предвид и публикацииите им през тези периоди в индексирани и реферирани периодични издания, а доколкото има такива при съавторство – какъв е техният принос, отчетен по разделителни протоколи.

В заключение данните от табл. 1 индикират за възможен немалък брой преподаватели, които нямат достатъчна изследователска активност. Липсата на висока научна активност е една от причините за отсъствието на българските университети от елитните международни научни класации.

Таблица 2

Втора група показатели: Чуждестранен интерес към българските научни прояви

№	Наименование	% спрямо общия брой
Показател 2.1	Участие на чуждестранни учени	10
Показател 2.2	Разпределение на участвалите чуждестранни учени по държави:	
	Русия, ОНД, Украйна	40
	Германия	30
	Литва, Латвия, Естония	10
	Други	20

От табл. 2 се вижда, че една четвърт от анализиранияте научни институции не провеждат научни прояви през разглеждания период. (В следващите таблици е показано какво е качеството на провежданите от останалите институции научни прояви.)

Представеното в табл. 2 относно Показател 2.1 води до извода за слаб интерес към участие на чуждестранни учени в българските икономически конференции – 10%. За сравнение в конференциите, провеждани от икономически университети в други държави-членки на ЕС, участието на чуждестранни учени надхвърля 30% (например School of Economics and Management of Public Administration, Bratislava, 2017), а при по-елитните университети надвишава 50%. Според Показател 2.2 основен интерес към участие в български научни конференции имат представители на Русия, държавите от ОНД и Украйна. Този факт може да се обясни с това, че все още малка част от българските научни конференции се провеждат изцяло или имат отделни панели на английски език.

Таблица 3

Трета група показатели: Съотношение на теоретични към приложни изследвания

№	Наименование	% спрямо общия брой
Показател 3.1	Теоретични изследвания спрямо общия брой публикувани доклади	15
Показател 3.2	Приложни изследвания спрямо общия брой публикувани доклади	85
Показател 3.3	Разпределение на теоретичните публикации според засегнатите теми:	
	Заетост и безработица	7
	Благосъстояние, бедност и доходно неравенство	7
	Икономическа политика (общи въпроси)	5
	Преки чуждестранни инвестиции	4
	Макроикономически дисбаланси	4
	Иновации и конкурентоспособност, Икономика на знанието	30
	Международни икономически отношения	5
	Фискална политика	2
	Парична политика	4
	Икономически растеж	15
	Теория на производствените фактори	7
	Политическа икономия	10

От табл. 3 се вижда, че само 15% от публикациите са теоретични, като повечето от тях са насочени към областта на иновациите и конкурентоспособността, както и към икономическия растеж. Отличим е и интересът към теоретичните аспекти на политическата икономия.³ Прави впечатление, че липсва забележим интерес към популярни в международен аспект теоретични области като невроикономикс, кръгова икономика, теория на обществения избор и др. Може да се приеме, че теоретичните изследвания, представяни на български икономически конференции, са ориентирани главно към базовите направления в икономическата теория. Една от целите на конференциите е да дават възможност за апробиране на нови идеи пред професионална публика, за да бъдат те доразвити след това в някакъв монографичен труд.

Таблица 4

Четвърта група показатели: Качество на изследванията

№	Наименование	% спрямо общия брой
Показател 4.1	Актуалност на използваната теоретична база в изследванията (преди или след 1995 г.)	35
Показател 4.2	Възможност за пряко прилагане на изводите в практиката на приложните изследвания (съдържание на конкретни препоръки или конкретно формулирани изводи)	28
Показател 4.3	Отношение на съдържанието на приложните изследвания към основния икономически въпрос и свързаните с него (по Samuelson; Гешов; Матеев)	37
Показател 4.4	Доклади със съдържание без връзка с българската икономика (отнасящи се до други икономики или изцяло теоретични)	26

В табл. 4 са представени редица показатели, имащи за цел да установят качеството на изследванията. Според Показател 4.1 една трета от тях не отчитат съвременните изследвания. Същото показват и данните по Показател 4.2 – една трета от докладите не съдържат конкретни изводи и препоръки, което прави практическата им приложимост незначителна и създава съмнение в тяхната научна стойност. Показател 4.3 също дава информация за научната стойност на изследванията – и тук над една трета от докладите не са свързани с основния икономически въпрос. Установеното в Показател 4.4 количество на докладите, които нямат връзка с българската икономика, е една четвърт и се приема за нормално.

Изводът от данните в табл. 4 е, че количеството на докладите (една трета), които използват неактуална теоретична база, нямат конкретно формулирани изводи и препоръки и не дискутират съвременните проблеми на националното стопанство е доста голямо и това допринася за понижаване на научната стойност и на практическата приложимост на провежданите конференции.

³ За неговите качествени характеристики има подробен анализ в Тодоров (2017).

Таблица 5

Пета група показатели: Отклонения от стандартните правила за научен стил

№	Наименование	% спрямо общия брой
Показател 5.1	Доклади с екзотични заглавия (от гледна точка на икономическата теория)	2
Показател 5.2	Доклади, чието съдържание включва екзотични или неясни икономически твърдения	8
Показател 5.3	Доклади, включващи икономически теми (тези), които са известни и не се нуждаят от доказване към 2016 г.	9

В табл. 5 са обхванати крайни и очевидни варианти на отклонения от стандартните правила за научен стил. Според Показател 5.1 делът на докладите с екзотични заглавия от гледна точка на икономическата теория, от една страна, не е висок – 2%. От друга страна, дори и такъв процент е недопустим за научни работници, притежаващи научна степен или научно звание, свързано с хабилитация. Ще посочим няколко примера с кратки коментари:

Заглавие: „Анализ на ръста на чуждестранния туризъм в България през периода януари-юли 2016 г.“

Коментар: Трябва да се вземе предвид, че летният туристически сезон в България започва през май и завършва в края на септември. От средата на октомври започва зимният туристически сезон, който завършва през март. Какви изводи за ръста на чуждестранния туризъм е целял да направи авторът, предложил тази публикация, след като е определил шестмесечен период, започващ от януари и завършващ през юли, който е само за една година и не се припокрива нито със зимния, нито с летния туристически сезон? Каква ще бъде научната или практико-приложната значимост на неговите изводи?

Заглавие: „Влиянието на съвкупните разходи върху икономическия растеж в България през последните години“

Коментар: Какво означава период на изследване „последните години“, определен в заглавието на публикация, анализираща въпроси, свързани с икономически растеж? Как изводите от публикацията могат да се съпоставят с тези на други по същата тема, след като не може да се определи периодът за сравнение?

Могат да бъдат посочени и още заглавия, които не се нуждаят от коментар, например: „*Рекламата в лоното на епистемологичната окупация*“; „*Пчеларството – поминък от миналото и гаранция за бъдещето*“.

Показател 5.2 разглежда конферентни публикации, включващи в съдържанието си екзотични или неясни икономически твърдения – те представляват 8% от общия брой на докладите.

Примери за екзотични твърдения:

Пример 1 – част от съдържанието на една икономическа научна публикация:

„Ето как го казва – право куме в очите ...“;

„С извинение, в това отношение ...“.

Пример 2 – начало на увода на икономическа научна публикация (първо изречение):

„В средата на 60-те години излезна на екран един от най-успешните „спагети“ уестърн филми „Добрият, лошият и злият.“

Примери за неясни твърдения:

Пример 1:

„Според големината на фирмата можем да посочим, че *големите компании в най-малка степен не осъществяват инвестиции в иновации.*“

Коментар: Не се разбира големите компании имат ли положително отношение към инвестициите, след като в най-малка степен не ги осъществяват, или е обратното.

Пример 2:

„Следвайки тази логика неокласиците *привиждат* в международната миграция механизъм за *нивелация* на трудовите възнаграждения...“

Коментар: Не се разбира какво означава „привиждане“ и как „привиждането“ в международната миграция ще се отрази на нивелацията на трудовите възнаграждения и дали съществуващата икономическа теория до момента е възприела такава хипотеза.

Показател 5.3 обхваща доклади, съдържащи икономически теми, вкл. тези, които към 2016 г. вече са широко възприети от икономическата наука и не се нуждаят от доказване. В тази насока също могат да се дадат някои примери:

Заглавие: *„Висшето образование – фактор за просперитета на националната ни икономика“*

Коментар: Едва ли някой през 2016 г. има съмнение, че висшето образование е фактор за просперитета на националната икономика. Стратегията за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж „Европа 2020“ още през 2010 г. изисква от държавите-членки на ЕС да подобрят качеството на образованието, да се повишат постиженията в областта на научните изследвания и те да бъдат практически приложими, като насърчат разпространението на иновации чрез засилване на връзките между стопанския сектор и научните изследвания (СОМ/2010/2020, с.14, 15). Тоест още през 2010 г. Европейският съюз е възприел като официална политика създаването на икономика на знанието, а в България през 2016 г. в научна публикация се доказва, че висшето образование е фактор за икономически просперитет.

Заглавие: *„Знанието като алтернативен индикатор за икономическо развитие“*

Коментар: В глобалния индекс за конкурентоспособността и в много други, знанието отдавна е прието като индикатор за икономическо развитие (Schwab, 2010). А в България през 2016 г. в научна публикация се доказва, че това е така.

Заглавие: „Концепцията за иновация като условие за постигане на конкурентно предимство“

Коментар: Концепцията за иновация като условие за постигане на конкурентно предимство е възприета отдавна (Porter and Stern, 2001).

В обобщение на изводите, произтичащи от данните в табл. 5, може да се каже, че 10% от докладите включват екзотични или вече доказани теми (тези). Това е притеснително висок процент за анализ, разглеждащ изследвания на научни работници, които притежават научна степен или са хабилитирани.

Таблица 6

Шеста група показатели: Качество на представената статистическа информация

№	Наименование	% спрямо общия брой
Показател 6.1	Доклади, съдържащи графики и таблици с данни без никаква допълнителна обработка от авторите (данните са пренесени директно от НСИ, Евростат или други статистически бази-данни)	51
Показател 6.2	Доклади без никакви графики и таблици	28
Показател 6.3	Доклади с графики и таблици, съдържащи данни изведени след допълнителни изчисления на автора	21

Качеството на използваната статистическа информация е разгледано в табл. 6. Само една пета от докладите съдържат графики и таблици с данни, получени от собствени изчисления на авторите. Буди безпокойство фактът, че в половината от публикациите са включени графики и таблици без никаква допълнителна обработка от авторите. Данните са пренесени направо от НСИ, Евростат или други известни статистически бази данни, които могат да генерират автоматично таблици и графики. В същото време със съвременните персонални телекомуникационни устройства всеки професионален читател може по всяко време да си прави сам справки в тези източници и да генерира автоматично същите графики и таблици.

Таблица 7

Седма група показатели: Прецизност на цитирането

№	Наименование	% спрямо общия брой
Показател 7.1	Доклади без цитиране на нито един литературен източник	17
Показател 7.2	Доклади с цитиране на 1-3 литературни източника	8
Показател 7.3	Доклади с нестандартно или непълно описание на цитатите, неотговарящо на нито един световен или български стандарт за цитиране	24
Показател 7.4	Доклади с преобладаващи неактуални литературни източници (отпреди 1995 г.)	15

По отношение на прецизността на цитирането в табл. 7 се установява, че в почти една пета от докладите няма цитиран нито един литературен източник (Показател 7.1). В международната практика това означава откритие на нова теория, създаваща нова научна школа. За справка повечето публикации в най-престижните световни икономически научни издания имат дори по десет и повече литературни източника (вж. например Guriev and Melnikov, 2016).

В допълнение още 8% от докладите имат между 1 и 3 литературни източника (Показател 7.2), а в 24% те са описани нестандартно или непълно, което изключва или затруднява тяхната проверка от читателите (Показател 7.3). Според Показател 7.4 още 15% от докладите са с преобладаващо позоваване на източници отпреди 20 години.

Като обобщение на данните от табл. 7 може да се приеме, че повече от една четвърт от публикациите имат сериозен проблем с цитирането, което поставя под съмнение тяхното качество.

Таблица 8

Осма група показатели: Доклади, преразказващи публични документи

№	Наименование	% спрямо общия брой
Показател 8.1	Доклади в преразказвателен стил със съдържание, близко до това на национални правителствени документи и публични документи на институции на ЕС, ООН и други международни организации	26
Показател 8.2	Разпределение по теми на докладите, преразказващи публични документи	
	От тях преразказвателни изследвания в областта на заетостта и безработицата	9
	От тях преразказвателни изследвания в областта на ограничаване на бедността и социалното изключване	5
	От тях преразказвателни изследвания в областта на миграцията	16
	От тях преразказвателни изследвания в областта на управлението на околната среда	12
	От тях преразказвателни изследвания в областта на европейската икономическа интеграция	51
	От тях преразказвателни изследвания в областта на образованието	7

Представените в табл. 8 данни показват, че една четвърт от докладите преразказват публични документи на национални институции или на институции на ЕС, ООН или други международни организации. Тези изследвания не включват нито критичен анализ на разглежданите публични документи, нито конкретни изводи и препоръки. Информиранието чрез преразказване на съдържанието на публични документи не подхожда на научни публикации, а по-скоро на медийни.

Според Показател 8.2 повечето от докладите, преразказващи публични документи, са в областта на европейската икономическа интеграция, околната среда и миграцията. В тази сфера са и по-голяма част от документите на европейски институции, които се издават и на български език след 2007 г.

Заключението от данните в табл. 8 е, че една четвърт от докладите, представляващи преразказ на публични документи, може би имат медийна информативна стойност, но не и научна, тъй като не са проблемно насочени и не съдържат критичен анализ, изводи и препоръки.

*

В заключение на коментарите върху резултатите от изследването се очертават следните изводи. На първо място, широк обхват на темите на разглежданите научни конференции в областта на икономическите науки в България и много масово участие на представители на икономическата колегия. Обобщението на дискутираните от научната общност въпроси налага тревожния извод, че те рядко се обвързват пряко с решаването на проблемите на развитието на националното стопанство. Става дума за проблемите, разбирани в рамките на българската научна традиция на акад. Иван Евстратиев Гешов и акад. Евгени Матеев и съответстващи на съвременната световна икономическа наука. На практика са пренебрегнати проблемите на производителността и ефективното използване на ресурсите и новите технологии, както и на ефективното участие в международното разделение на труда, като се отчита спецификата на *конкретните условия, за които се предлагат решенията им*. От тази гледна точка рядко изведените резултати имат както оригиналност на приноса и актуалност на теоретичните постановки, така и пряко практическо приложение. Повечето конферентни доклади засягат класически икономически теми, като липсва забележим интерес към популярни в международен аспект теоретични области като невроикономикс, теория на обществения избор, кръгова икономика и др.

Констатира се слаба работа на програмните и организационните комитети на проведените научни конференции. Допускани са работи без ясно дефиниран проблем и цел на изследването, без необходимото качество на аргументацията на защитавани тези, определено от акредитирането в професионално направление „Икономика“ на университетите-домакини. За това говори и слабият интерес от страна на чуждестранни учени към провежданите от български научни институции конференции, съчетан с факта, че твърде малка част от тях се провеждат на английски език. Същевременно е голям делът на изследванията, които не съдържат конкретни изводи или препоръки и са неприложими в практиката.

Една от препоръките за преодоляване на установените слабости е да се обърне внимание на публикациите с екзотични заглавия, съдържащи неясни формулировки, както и на изградените върху тези и заглавия, които към 2016 г. вече са общоизвестни и доказани. Масовото наличие на публикации, възпроизвеждащи общодостъпна статистическа информация от популярни статистически бази данни без необходимия анализ, поставя въпроса за липсата на принос в тези разработки. Трудно е да се възприеме значимостта на приложно икономическо изследване, което не съдържа собствени изчисления на неговия автор.

Сериозна тревога предизвиква забележимият брой доклади, които не се позовават на никакви или само на 1 до 3 литературни източници. Във връзка с това трябва да бъде изследвано колко от тези, претендиращи за фундаменталност, разработки впоследствие са развити и публикувани като статии в световноизвестни научни списания.

Прави впечатление и немалкото количество доклади, които преразказват правителствени или публични документи на международни организации, без да съдържат критичен анализ, конкретни изводи или препоръки. Предвид факта, че тук са изследвани единствено публикации на хабилитирани преподаватели или на такива с научна степен, подобни разработки не могат да се определят като научни.

Общият извод от нашето проучване е, че пред програмните и научните комитети на провежданите икономически научни конференции стоят редица важни задачи. На първо място, трябва да се определят целите на националните и на международните икономически конференции. Необходимо е да се преодолее разбирането, че в сборниците от конференции се публикуват доклади заради отчитане на иконометрични показатели с цел преминаване в по-висока научна степен.

Научните форуми, които се провеждат в България, трябва да допринасят за решаването на проблеми, които са актуални и важни за развитието на националната икономика. В този смисъл голямото количество конференции невинаги допринасят за тяхното качество. Съгласуването на темите може да се поеме от БАН, от неговия координационен научен съвет „Човек и общество“, като се възстанови традицията на Координационния съвет по икономика към ръководството на БАН. То може да се инициира и от секция „Икономически науки“ при Съюза на учените в България.

На второ място, необходимо е да се отчитат и обсъждат резултатите от проведените конференции. Те трябва да станат достояние на вземащите решение при формирането и провеждането на икономическата стратегия и политика на страната.

Използвана литература:

Гешов, И. Е. (1899). Думи и дела. Икономически и финансови студии. Достъпен на <http://archive.org/stream/dumiidielafinan00geshgoog#page/n4/mode/2up>

Матеев, Е. (1953). Обективният характер на икономическите закони и ролята на политиката. – Философска мисъл“, N 3, с. 90-104.

Матеев, Е. (1976). Управление, ефективност, интеграция. В търсене на решения. С.: Партиздат.

Тодоров, В. (2017). Съвременна политическа икономия в България: проблеми на идентификацията. – Икономическа мисъл, N 2, с. 3-29.

Чобанова, Р. (2009). Идеи за икономическия просперитет на България в творчеството на акад. Иван Гешов. – Икономическа мисъл, N 6, с. 82-94.

Чобанова, Р. (2015). 95 години от рождението на академик Евгени Матеев. – Икономическа мисъл, N 4, с. 152-155.

Rodrik, D. (2015). *Economics rules: the rights and wrongs of the dismal science*. New York: W. W. Norton & Company.

Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. (2010). *Economics* (19th ed.). New York and London: McGraw-Hill.

Икономически университет-Варна (2016). Сборник с доклади „Критиката на неокласическия икономикс в светлината на глобалната финансово-икономическа криза от 2008-2009 г.“. Варна: Изд. „Наука и икономика“.

Икономически университет-Варна (2016а). Сборник с доклади „Строително предприемачество и недвижима собственост“, Варна: Изд. „Наука и икономика“.

Икономически университет-Варна (2016b). Сборник с доклади „Финансовата наука – между догмите и реалността“. Варна: Изд. „Наука и икономика“.

Министерство на образованието и науката (2017). Рейтингова система на висшите училища в България. Достъпен на <http://rsvu.mon.bg/rsvu3/#RankingPlace:YFFfXEZcUmleTkxK>

Русенски университет „Ангел Кънчев“ (2016). Сборник с доклади „Трета национална научна конференция по политическа икономия – политическата икономия в България в началото на XXI век“. Русе: Университетски издателски център.

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ (2016). Сборник с доклади „Международна научна конференция: икономическо благосъстояние чрез споделяне на знания“. Свищов: АИ „Ценов“.

Технически университет-София (2016). Сборник с доклади „XIV Международна научна конференция: мениджмънт и инженеринг'16“. Т. I и II.

УНСС (2016). Сборник с доклади „Икономически предизвикателства – миграция, глобализация, устойчивост, политики“. С.: ИК–УНСС.

УНСС (2016а). Сборник с доклади „Логистиката в променящия се свят“. С.: ИК–УНСС.

18.IV.2018 г.